

KÖNYVISMERTETÉS

Farkas Johanna Igazságügyi gyermekpszichiátria – könyvismertetés

Sófi Gyula és Fodor Miklós *Igazságügyi gyermekpszichiátria* könyvének példányát tartom a kezemben. Azon merengek, hogy a pár évvel ezelőtti kiadáshoz képest, miért csak most írok róla recenziót, hiszen rendszeresen használom a kriminálpszichológiai témájú tantárgyaim oktatása során a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karán. Ahogy mondják: az idő (a rohanás) persze nagyúr, de egy valamin biztosan nem tud változtatni. Nevezetesen azon, hogy a tudományos igényvel megírt, több tudományterülethez – a pszichiátriához, a pszichológiához, a kriminológiához és a büntetőjoghoz – is kapcsolódó, gyermekeket érintő kérdésekkel foglalkozó téma, mindig örökérvényű. Így vagyok ezzel a könyvvel is, és újfent arra a következtetésre jutok, hogy még ma is hiánypótló mű. Ahogy újraolvasom, óhatatlanul felidézem a két nagytekintélyű pszichiáterrel közös vizsgálatainkat. Azokat a pillanatokat, amikor szembesültünk a nehéz sorsokkal, a gyerekek sok esetben kilátástalannak tűnő helyzetével, a felnőttek számára is mérhetetlen fájdalommal, mindezt persze úgy, hogy közben önmagunkat is védtük. E nélkül ezt a szakmát képtelenség hosszútávon és magas szinten művelni. Ebben a könyvben tehát nemcsak a gyermekpszichiátria tudománya van, hanem az a sok fáradtság, optimizmus, segíteni akarás és küzdés is, ami minden egyes szakértői vizsgálattal együtt jár. A szerzők harcoltak, bizonyítottak, és kézzel fogható produktumot alkottak a szakértések során nyert tapasztalataikból, ami sok esetben az emberi jó érzés és erkölcs világában felfoghatatlan mélységekbe taszít bennünket. Már rögtön az elején egyfajta benyomást szerzünk, hiszen egy könyv mércéje sokszor az is lehet, hogy ki ajánlja. Az *Igazságügyi gyermekpszichiátria* könyvet az Európai Igazságügyi Gyermek- és Ifjúsági Pszichiáterek, Pszichológusok és Egyéb Érintett Szakemberek Szövetségének elnöke, Prof. Theo Doreleijers MD ajánlja azon szakembereknek, akik gyermekekkel és kamaszokkal dolgoznak, így főként pedagógusoknak, pszichológusoknak, gyermekorvosoknak,

börtönben dolgozóknak, rendőröknek, ügyészeknek, bírónak, és nem utolsó sorban a politika alakítóinak.

A könyv alapvetően négy részre oszlik:

1. az első rész az igazságügyi gyermekpszichiátriai szakértői tevékenységre;
2. a második rész a fiatalokú bűnelkövetők gyermekpszichiátriai jellemzőire;
3. a harmadik a bűncselekmények fiatalokú áldozataira;
4. a negyedik rész pedig a gyermekeket, serdülöket érintő polgári jogi kérdésekre.

Első rész. Ebben a részben megvilágításba kerülnek a szakértői tevékenységhez kapcsolódó szakmai követelmények, amelyek a jogi szabályozást, a szakértői vélemény elkészítésének kritériumait, a szakértő kötelezettségeit és jogait, valamint a tárgyaláson történő tevékenységeket ölelik fel. Érdekes kérdéskör e tekintetben például a titoktartás, azaz mikor terheli ez a szakértőt, és mikor érkezik el az a pont, hogy a tudomására jutott adatokat a nyomozó hatóság számára bejelenteni *köteles*. Kristálytisztán látható, hogy a szakértőnek nemcsak a jogi szakzsargon kell bírnia, hanem a büntetőjogi és polgári jogi szabályozások ismeretével is tisztában kell lennie. Már rögtön az első részben kitűnik, ami a szakértő pszichológus esetében is felmerül, hogy az igazságügyi gyermekpszichiáter nem csupán pszichiáter, hanem jogász is egy személyben (Farkas, 2017).

Második rész. A gyermekpszichiátriai kórképek palettája igen széleskörű, a szerzők bemutatják a leggyakoribb mentális zavarok megnyilvánulási formáit és adott esetben a bűncselekményekhez kapcsolódásukat. Részletesen kitérnek a viselkedési zavarokra, a figyelemhiányos hiperaktivitás tünetegyüttesére, a kóros függőségre (szerfüggőségre, játékszenvedélyre), a gyermekkori/serdülőkori depresszióra, a hangulati élet változékonyságára (bipoláris affektív zavarra), a szorongásos zavarokra, a traumatizált gyermekek és serdülők pszichés zavaraira, és nem utolsó sorban a gyermekkori/serdülőkori kialakuló pszichotikus állapotokra. Kiemelik, hogy a fiatalokú bűnelkövetők jelentős hányada legalább egy mentális zavarral diagnosztizálható, amelyet többek között a család szociális háttérének összefüggésében is vizsgálunk. Hangsúlyozzák, hogy a „... fiatalokú bűnelkövetők jelentős aránya (60-80%) olyan pszichés vagy mentális eltérésben szenved a szakértői vizsgálat idején, amely a bűncselekmény elkövetése előtt is már diagnosztizálható lett volna” (Sófi–Fodor, 2014, 48.). Ez pedig további kutatási kérdéseket vet fel, amelyek megválaszolása nem kizárólag a gyermekpszichiátria területére szorítkozik (Hegedűs et al., 2016). Szintén kiemelendő a gyermek és serdülőkori előforduló magatartászavarok

előfordulása és megnyilvánulási módjai, amelyek az antiszociális személyiség-zavar kezdeti fázisai lehetnek.

Harmadik rész. A könyv számomra legérdekesebb fejezete a gyermekek és serdülők viktimológiai megközelítésből történő bemutatása. Már a fejezet legelején a gyermekbántalmazás és elhanyagolás halálos áldozatainak sokkoló adataival szembesülünk, amelyekről jól tudom, hogy minden egyes szám mögött egy-egy gyerek van. Sófi Gyula a Heim Pál Országos Gyermekgyógyászati Intézet Gyermek és Serdülő Pszichiátriai Osztály osztályvezető főorvosaként a problémáról és annak hazai vetületeiről egy másik művében részletesebben is beszámol (Sófi, 2016). Jogfilozófiai kérdéseket érintenek, amikor felvetik, hogy számos esetben a bántalmazó önmaga is bántalmazott volt. Kérdés, hogy hol található az a szűk mezsgye, amely a bűnelkövetőt erőszakossá teszi? Maguk a fiatalkorú bántalmazók a következőképpen fogalmazzák meg az erőszak természetét: „... eltanultuk, folyamatosan jelen van az életünkben, hozzánk tartozik, azért van az erőszakra szükség, hogy kezelni tudjuk a stresszt, további bűncselekményeket eredményez, meg kellene állítani” (Sófi–Fodor, 2014, 152.). Ebben a fejezetben olvashatunk arról is, amiről nagyon keveset beszélünk, vagy nem tudunk elég sokat beszélni róla. A bűncselekmény áldozattá válásának témája felveti a mentális állapotuk miatt veszélyeztetett gyerekek problémáit, amelyekkel a nyomozóhatóság számos esetben szembesül.

Negyedik rész. A könyv zárófejezetében azon esetek kerülnek bemutatásra, amelyek a polgári jog tárgykörébe tartoznak, és közvetlenül vagy közvetve, de érintik a gyermekeket és serdülőket. Többek között a cselekvőképesség, a családi jog, a dologi jog (például birtokvédelem), a kötelmi jog (okozott károkért való felelősség) és öröklési jog területei kerülnek felvázolásra, hangsúlyosan a gyermekelhelyezésre és a kapcsolattartás kriminálpszichológiai aspektusára. Magyarul először ebben a könyvben olvashatunk például a szülői elidegenítés szindrómáról, amely a válással összefüggésben kerül megemlítésre, és az egyik szülő önös érdekeken alapuló, úgynevezett agymosást végző tevékenységének működésmódját és megjelenési formáit mutatja be.

Konklúzió. A tudományos igénnyel, mégis az átlagos olvasó számára is érthetően megfogalmazott/magyarozott tüneteket, jellegzetességeket és problémákat a gyakorlati tapasztalatból szerzett példák színesítik és mélyítik, így egyértelműen gondolatébresztő, sok esetben további kutatási témákat ösztökélő művet olvashatunk.

Felhasznált irodalom

- Farkas J. (2017): *Psychological Assessment of Children by Forensic Experts*. In: Homoki-Nagy M. – Hajdú J. (szerk.): Ünnepi kötet Zakar András c. egyetemi tanár 70. születésnapjára. Szeged: SZTE-ÁJK, 55–64.
- Hegedűs J. – Farkas J. – Fekete M. – Ivaskevic K. – Molnár K. – Sipos Sz. (2016): *Bűnelkövetők családi háttere*. In: Földvári M. – Tomposné Hakkel T. (szerk.): Ríport a családokról. A Család-, Ifjúság- és Népesedéspolitikai Intézet kutatási eredményei, 2015. Budapest: L'Harmattan, Család-, Ifjúság- és Népesedéspolitikai Intézet, 351–385.
- Sófi Gy. – Fodor M. (2014): *Igazságügyi gyermekpszichiátria*. Budapest: Oriold és Társai Kiadó
- Sófi Gy. (2016): *A gyermekkori bántalmazások pszichés és mentális összefüggései: Az igazságügyi gyermekpszichiáter szakértő szempontjai*. In: Nagy A. – Törő K. (szerk.): Gyermekbántalmazás. Budapest: Medicina Könyvkiadó Zrt., 207–225.
- Sófi Gy. – Farkas J. (2020): *A fiatalkori pszichopátiás vonások legfőbb jellegzetességei és rendszertörténeti vetületei*. In: Németh K. (szerk.): IV. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia Tanulmánykötet. Nagykanizsa: Pannon Egyetem